

Miejscowość Katowice, data 21.09.2024

Jessica Kufa

Imię i nazwisko osoby ubiegającej się o nadanie stopnia

Tytuł rozprawy doktorskiej: W Tatrach. Schroniska i praktyki kultury. Miejsca i przestrzenie turystyki

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska koncentruje się na zjawiskach zachodzących w Tatrach od roku 1827. Przedmiotem badań są schroniska wysokogórskie – ich architektura, funkcjonowanie i narosłe wokół nich dyskursy – oraz praktyki kultury w obrębie wysokogórskich terenów chronionych.

Celem naukowym mojej rozprawy doktorskiej jest rozpoznanie relacji między obiektem architektonicznym a aktorami zaangażowanymi w jego projektowanie, budowanie i użytkowanie. Cel ten realizuję przez rozpoznanie praktyk przestrzennych konstytuujących schroniska oraz badanie wpływu, jaki na sposoby działania użytkowników mają schroniska. Traktuję więc relację między architekturą a użytkownikiem jako obustronną i umiejscowioną w wysokogórskim krajobrazie i przyrodzie objętym ochroną.

Obok schronisk i praktyk kultury ważnymi kategoriami analitycznymi są w moich badaniach miejsce i przestrzeń. Są to pojęcia wypracowane głównie na gruncie geografii humanistycznej. W tej bogatej historii przypisywania przestrzeni i miejsca różnych znaczeń, można dopatrywać się pewnych ogólnych stałych cech. Przestrzenie definiowane są przez wielość zachodzących w nich równolegle procesów i odczuwanie braku zakorzenienia. Miejsca cechują się większą intymnością i stałymi tożsamościami. Można zamknąć je w granicach, a przez to łatwiej jest objąć ich zasięg i znaczenia. Przestrzeń i miejsce najczęściej kształtowane są w oparciu o przeciwstawne wartości. Kategorie miejsca i przestrzeni pozwalają na dostrzeżenie różnych, często konfliktowych znaczeń nadawanych temu samemu środowisku. W ujęciu synchronicznym i diachronicznym wyróżniłam następujące praktyki

konstituujące przestrzenie Tatr: przestrzeń Tatr jako przestrzeń rytuałów i skarbów konstituowana przez spiski zawierające opisy topograficzne, speologiczne, literackie oraz opisy rytuałów, przestrzeń praktyk pasterskich, przestrzeń przemysłowa konstituowana przez działania eksploatacyjne ziemi, nadawanie nazw poszczególnym miejscom oraz wytwarzana przez opowieści o górnikach i hutnikach, przestrzeń konstituowana w praktykach badawczych – przede wszystkim geologicznych i botanicznych – przestrzeń dobra narodowego, przestrzenie turystyczne.

Celem było wypracowanie takich kategorii, które najlepiej będą opisywały Tatry i podejmowane w nich działania w perspektywie relacyjnej. Najważniejszymi aspektami relacji dla moich rozważań będzie klasowość, związek tego co ludzkie i nie-ludzkie oraz zależność pomiędzy byciem gospodarzem a odwiedzającym w klasycznej perspektywie antropologii turystyki.

Efektom badań opartych na materiale zastanym (literatura wspomnieniowa, reportaże, teksty publicystyczne oraz materiały archiwalne takie jak dokumenty związane z zatrudnieniem, projekty architektoniczne i budowlane, mapy oraz zdjęcia) i wywołanym (obserwacja uczestnicząca w terenie, obserwacja zewnętrzna internetowych forów zainteresowań oraz pogłębione wywiady z pracownikami schronisk) jest rozpoznanie praktyk konstituujących przestrzenie turystyczne Tatr oraz ich analiza w oparciu o relacyjne teorie praktyk, teorię uprzestrzennienia oraz założenia socjologii i antropologii architektury. Kolejnym efektem moich badań jest rozpoznanie znaczeń nadawanych wytwarzanym przestrzeniom i miejscom, który zrealizowałam poprzez analizę dyskursu oraz metodę mapowania kontrowersji w architekturze.

W pracy analizowane są schroniska jako „urządzenia”, przez które możliwe jest reprodukcje określonych postaw turystycznych i relacji między gospodarzami obiektów a podróżującymi. Obiekty inspirowane lokalnymi formami budownictwa, o powtarzalnym układzie funkcjonalnym (najważniejszy punkt to wspólna jadalnia i weranda, kuchnia oraz wieloosobowe pokoje sypialne) pozwalają na realizowanie relacji opartych na wzorze gość–gospodarz oraz reprodukcją wzór osobowy turysty. Schroniska są dostępne w pełni dla tych, którzy mają niezbędne kompetencje do uczestniczenia w turystyce przyrodniczej. Kompetencjami tymi są gotowość do bycia razem w czasami trudnych warunkach do odpoczynienia – śpiąc na podłodze, blisko nieznanym, dzieląc się jedzeniem i stosując się do schroniskowych zasad. Wiele aspektów pobytu w obiekcie nie jest uwzględniona w

regulaminie. Turysta raczej uczy się ich w trakcie swojej podróży, obserwując innych i kierując się tym, jak „prowadzi” go budynek.

Schroniska przedstawione zostały jako jednych z pierwszych przykładów architektury ekologicznej. Realizowano ją głównie skupiając się na estetyce, którą określano jako „stosowność” – obiekty niewyróżniające się na tle krajobrazu, nawiązywanie do form lokalnego budownictwa i wnętrza o skromnym standardzie. Dzisiaj ekologiczność budynku oznacza także konkretne rozwiązania technologiczne inicjowane najczęściej przez dzierżawców obiektów. Schroniska odpowiadają także za reprodukcję konkretnej postawy wobec środowiska objętego ochroną.

Słowa kluczowe:

Tatry, schroniska, praktyki kultury, miejsca, przestrzenie, turystyka

Podpis

